

Організація роботи педагогічного колективу гімназії у контексті вивчення освітніх систем інших країн

Людмила ОРИШАК,

заступник директора з навчально-виховної роботи, вчитель історії, спеціаліст вищої категорії, вчитель-методист, відмінник освіти України

Розвиток сучасного суспільства характеризується тим, що за рахунок упровадження численних нововведень відбуваються суттєві зміни в багатьох сферах діяльності, у тому числі й в освіті. Ця ситуація потребує від учителя бути не тільки носієм знань, виконавцем у запровадженні інновацій, але й безпосереднім їх творцем. Здатність до особистісного і професійного саморозвитку, володіння достатнім рівнем спеціальних знань і сучасними освітніми технологіями, знання і розуміння особливостей розвитку сучасної освітньої системи, готовність до взаємодії з дітьми та дорослими – ось ті вміння, за якими ми визначаємо рівень професійно-педагогічної культури і які в найповнішому вираженні хочемо бачити у кожного вчителя.

Але ж педагог стає майстром своєї справи, справжнім професіоналом, опановуючи і розвиваючи свою педагогічну діяльність, пізнаючи педагогічні цінності, прийоми, методи. Чужий досвід, яким би досконалим він не був, не можна втілити в роботу, якщо не пропустити його через своє розуміння, власні відчуття, якщо не врахувати специфіку роботи з кожним класним колективом, кожним окремо взятим учнем.

У нашому навчальному закладі працюють 99 педагогів. Аналіз статистичних даних свідчить, що середній вік педагогічних працівників гімназії становить 43 роки. Більшість учителів саме цієї вікової групи має вищу кваліфікаційну категорію, педагогічні звання. Очевидно, що у своїй педагогічній діяльності вони спроможні ефективно поєднувати досвід і майстерність, уміння переосмислювати і переносити відомі ідеї в нові умови. Досвідчені педагоги за довгі роки роботи на освітянській ниві, шліфування професійної майстерності вже сформували свій, так би мовити, «педагогічний почерк», стиль, систему. Але з огляду на те, що сьогоднішня вимагає від сучасних педагогів бути фахівцями,

здатними забезпечити реалізацію досить серйозних суспільних запитів з підготовки молоді людини до активного життя і праці в умовах нового інформаційного суспільства, ми наполегливо спонукаємо наших досвідчених учителів до активного реагування на будь-які зміни, що відбуваються в освітньому середовищі.

Протягом декількох останніх років помітним стало те, що все більше молодих спеціалістів після закінчення педагогічних навчальних закладів ідуть працювати до школи і меншою стає плінність кадрів серед цієї категорії педагогічних працівників. У нашому навчальному закладі працюють 13 учителів, які мають стаж педагогічної діяльності три і менше років. Серед них значна частина таких, які не просто адаптуються до професії, а вже з перших днів роботи виявляють достатню педагогічну мобільність, тобто здатність самостійно, вільно мислити та оцінювати ситуацію, творчо підходити до навчальних програм, вміння знаходити нестандартні рішення у нових умовах.

Систематичний моніторинг якості освітнього процесу, який забезпечують учителі гімназії, аналіз роботи нашого навчального закладу за останні роки довели, що неможливо досягти значних результатів, тільки вдосконалюючи, відшліфовуючи і поліпшуючи те, що вже давно вміємо і знаємо. Ми звернули увагу педагогічного колективу на те, що основні пріоритети мають бути пов'язані з досягненням якості освіти, але не такої, яка визначається певним співвідношенням успішності й неуспішності або кількістю випускників, які стали студентами вищих навчальних закладів, а такої, що відповідає сучасним потребам особистості, яка насамперед має бути конкурентоспроможною, готовою до того, що протягом життя, можливо, доведеться змінювати свою професію, опановувати нові види діяльності.

Наголошуючи, що саморозвиток – ознака професіонала високого класу, директор нашої гімназії Поліна Іванівна Замаскіна постійно дбає про пошуки нових шляхів підвищення ефективності навчально-виховного процесу. Одним із них було доволі нестандартне рішення щодо впровадження вивчення, починаючи з 2-го класу, крім англійської, ще однієї зі східних мов (японської, корейської,

китайської). Це нововведення стало не зовсім простою і досить відповідальною справою, воно мало не тільки сприяти розширенню меж спілкування і вихованців, і педагогів, а й допомогти ознайомитися з позитивним світовим педагогічним досвідом. Адже коли ми починаємо запроваджувати інноваційні технології, то в перспективі бачимо учня, в якого ми виховуємо насамперед загальнокультурні якості: духовність, громадянськість, ерудицію тощо. Відомо, що формуванню саме цих соціокультурних якостей особистості надає особливої уваги традиційна східна система виховання.

Вже кілька років у гімназії вивчається японська мова, на уроках сходознавства учні ознайомлюються з елементами японської культури та традицій, періодично зустрічаються з представниками Японського культурного центру. А вчителі вивчають цікавий й корисний досвід японської системи виховання та освіти. У грудні 2009 року ми представляли наш навчальний заклад в організованій Японською фундацією програмі для викладацького складу та представників адміністрації середніх шкіл, у якій брали участь 76 учителів з 25 країн світу. Мета цієї програми – ознайомлення з системою освіти сучасної Японії.

Японія – це країна, яка за короткий історичний період перетворилася на супердержаву, хоча в 1945 р. вона зазнала страхітливого спустошення внаслідок двох атомних бомбардувань. Що було тим наріжним каменем, який лежав в основі її надзвичайно інтенсивного розвитку? Самі японці пояснюють свої успіхи високим рівнем освіченості японського народу, підкреслюючи, що без ефективного освіти неможливими були б економічні досягнення. Нині перед Японією, як і всіма країнами світу, постали серйозні проблеми у справі виховання підростаючого покоління, у зв'язку з цим вона розпочала реформування своєї школи. Її успіхи у цій сфері є повчальними і спонукають до роздумів педагогів багатьох країн.

Як і в Україні, середня освіта в Японії передбачає поділ на початкову (1–6-й класи), середню (7–9-й класи) і старшу школи (10–12-й класи). Але кожна вікова група навчається в окремому приміщенні. Навчальний рік у Японії становить 240 днів і розподіляється на три семестри. А найтриваліші канікули становлять 35 днів (у серпні).

Найголовнішою особливістю початкової і середньої школи в Японії є поняття «кокоро». Для кожного японця воно означає таку ідею освіти, яка не обмежується тільки знаннями і вміннями, а сприяє формуванню характеру людини. Повага до інших людей, пошук істини, здатність відчувати і розуміти прекрасне, приносити користь суспільству – ці принципи покладені в основу всіх навчальних програм. Коли вчителі або учні оцінюють виконання завдань, обговорюють моральні чи інші проблеми, то звертаються частіше до групи, а не до окремих учнів. Учні самі по черзі прибирають класи та інші шкільні приміщення, а наприкінці семестру всі

беруть участь у генеральному прибиранні. Змінне взуття обов'язкове для всіх, до того ж у більшості шкіл це взуття, як і форма, однакове. Взагалі носити шкільну форму в Японії модно і престижно, тому що освіта – одна з національних традицій, для якої характерне піднесення мало не на рівень релігійного шанування.

З раннього дитинства у дітей формуються такі навички, як уміння спілкуватися, можливість проявити та оцінити себе, вміння врахувати думку ровесників. Головним завданням початкової школи вважається розвиток дитини як гармонійної особистості. Тому є окремі заняття, присвячені роздумам і самокритиці, коли учні обговорюють і свою поведінку, і навчання, і окремі вчинки. Учителі ж несуть відповідальність не тільки за навчання, а й за дисципліну дітей, проведення ними вільного часу, відвідування спортивних гуртків тощо.

Особливістю навчальних планів середньої школи є відсутність навчальних курсів хімії, фізики, біології, географії, історії, замість них – систематичні курси з природознавства (наука) і суспільствознавства (суспільство). Та одним із найскладніших і найважливіших предметів в японській школі є навчання грамоти. Ще в епоху Токугава в правилах однієї зі шкіл говорилося: «Бути народженим людиною і не вміти писати – означає, що ти майже не людина». Учень початкової школи повинен вивчити два алфавіти по 48 знаків та 1850 ієрогліфів, а для читання книг необхідно знати їх хоча б 3000. До того ж кожен з ієрогліфів має декілька варіантів читання та вимови. Важливість початкової ланки навчання визначена терміном у шість років, що становить половину всього шкільного курсу.

На відміну від молодшої та середньої школи, у старшій школі акцент робиться на оволодінні необхідними для вступу до вищих навчальних закладів академічними знаннями. У школі учні проводять по 8–10 годин, тому що після уроків обов'язково необхідно відвідувати гуртки (спортивні, науково-технічні, сучасного або традиційного мистецтва тощо). Та незважаючи на це, викладачі задають стільки домашніх завдань, що старшокласники витрачають на їх підготовку вдома ще 5–6 годин.

В Японії діє принцип «пожиттєвого найму», який дає людині лише один шанс зайняти гідне місце в суспільстві, а хороша освіта – гарантія того, що цей шанс буде реалізований успішно. Конкуренція при вступі до вищих навчальних закладів надзвичайно висока. Батьки, понад усе прагнучи забезпечити своїй дитині місце у престижному навчальному закладі, не дозволяють їй піднятися з-за столу, поки не будуть виконані всі завдання. Навчання в японській школі – це постійна наполеглива праця. І тільки вона допоможе краще скласти черговий іспит, вступити до більш престижної школи, університету. Але й університет потрібно вибрати, ще навчаючись у школі, визначивши спеціальність, щоб устигнути набрати максимальну кількість балів з певних предметів. Про те, що вступ до вищих навчальних

закладів є справою надзвичайної ваги, свідчать статистичні дані Вищої комерційної школи м. Фуджі, яка є по суті профільною школою, де навчаються учні старшої вікової групи. Отже, у 2009 р. школу закінчили 227 випускників. Із них вступили до вищих навчальних закладів тільки 40, 45 продовжують навчання у професійних коледжах, а більшість випускників відразу була працевлаштована. І саме ця цифра викликає найбільше захоплення результатом освітньої діяльності профільної школи, яка, вочевидь, у повному обсязі виконала свої освітні завдання і функції: підготувала випускників до свідомого вибору професії, надала їм можливість влаштуватися на роботу та відчувати впевненість у завтрашньому дні.

Ознайомлення з елементами системи профільної освіти у школах інших країн є особливо цікавим досвідом для педагогічного колективу нашої гімназії, оскільки вже декілька років поспіль ми працюємо над упровадженням допрофільної підготовки та профільного навчання учнів і намагаємося, щоб наша робота, направлена на допомогу учням старшої школи у самовизначенні, була ефективною та дієвою.

В Японії більшість шкіл (95%) – державні. Але є і приватні, в яких немає перевідних екзаменів. Батьки, які бажають захистити своїх дітей від стресів, можуть віддавати їх до таких шкіл. Проте мало хто користується цими послугами, більшість батьків надає перевагу можливості з наймолодшого віку «кинути» дитину в середовище конкурентної боротьби. Адже в японському суспільстві цінують лише ділові якості людини, які виховуються наполегливою працею. І ніщо інше – ні розмови про відданість справі, ні дружні чи родинні стосунки з начальством, ні телефонний дзвінок впливової людини – не в силах змінити цей стереотип.

Звичайно, кожна країна, кожен народ по-своєму розв'язують свої проблеми. Вивчення освітніх систем інших країн спонукає більш глибоко і серйозно замислитися над власними проблемами, збагачує повчальним і корисним досвідом. Традиції виховання, повага всього суспільства до освіти, значення, яке приділяється моральному вихованню підростаючого покоління в Японії, заслуговують на велику увагу. Освіта в цій країні – це культ, який підтримується сім'єю, державою, суспільством.

Отже, нашим головним завданням є забезпечення таких умов діяльності учнівського та педагогічного колективів гімназії, які б сприяли формуванню мотивації досягнення успіху. Важливим засобом є систематичний аналіз і самооцінка педагогічної діяльності, за якими вчитель може скласти власну програму саморозвитку та її реалізації, а адміністрація – простежити динаміку професійного зростання педагога. Справді, скільки б ми не говорили про впровадження інформаційних технологій у навчальний процес, ключовою фігурою на уроці залишається вчитель, який постійно тримає зв'язок і з цілим класом, і кожним учнем

окремо. Він повинен бути і вмілим організатором, і цікавим співрозмовником, і мудрим вихователем. В японській школі вчителю традиційно відводиться почесна роль. В основі цього лежить конфуціанський культ шанування старійшин. Очевидно, що і в такому ставленні молодших до старших є ще один секрет японського феномену виховання. Шкільний учитель не тільки передає знання, він – вихователь, наставник, людина, якій довірено майбутнє. В японських школах працюють в основному чоловіки, хоча емансипація проникає поступово і в цю сферу. Вимоги до вчителя досить високі. Для влаштування на роботу недостатньо мати лише диплом, необхідно при управлінні освіти скласти ще й спеціальний кваліфікаційний іспит, а вчителі деяких середніх шкіл складають також тест із фізичної підготовки.

Про ці та багато інших особливостей організації навчально-виховного процесу в японських школах неодноразово йшлося на засіданнях творчих груп та методичних об'єднань. Чітко усвідомлюючи, що результати нашої самоосвітньої діяльності, набутий досвід мають бути доступними шкільній громаді та справляти ефективний вплив як на вдосконалення управління, так і на життєдіяльність гімназії в цілому, ми присвятили ознайомленню із системою освіти в Японії одне із засідань педагогічної ради. Щоб посилити мотивацію учнів до вивчення східних мов, традицій, культури, в навчальному закладі створено кабінет японської мови, який оформлено у відповідному стилі. Долучаються до цієї роботи й батьки. Вони беруть участь у традиційних щорічних спортивних змаганнях, які організовує Японський культурний центр. А мама учня 3-го класу на добровільних засадах займається оформленням на шкільному подвір'ї своєрідного японського саду каміння. До цієї роботи залюбки долучаються учні старших класів.

Беручи на озброєння досвід східної системи виховання, ми постали перед питанням: як досягти цілковитої гармонії співіснування всіх учасників навчального процесу? Керуючись дослідженнями Є.І. Рогова, вирішили провести анкетування серед ста випадково вибраних учнів з метою визначення рейтингу професійних якостей учителів-предметників. Результати частково були неочікуваними. П'ятірка «лідерів»-якостей особистості педагога була такою: доброта, емоційність, гнучкість поведінки, енергійність, вимогливість. Ці результати дали привід для вдосконалення організації методичної роботи в плані посилення уваги до самоосвіти та професійного саморозвитку педагогів. Ми спонукаємо всіх наших учителів досягти уміння бути гнучкими, креативними, ініціативними, позбутися формальності у своїй роботі. Адже тільки педагог з високим інноваційним потенціалом може виховати людину, налаштовану на максимальну самореалізацію.